

FERRAN TORRENT

MEMÒRIES DE MI MATEIX

Novel·la

TRANSIT

1968

Els gestos i les paraules ens defineixen, pensà Ramon amb un mig somriure enutjat, mentre observava com Joan i Miquel es barallaven per una lletra després de fer una pintada a la façana del cementeri del poble. «Vixca la Republica» havia escrit amb traços fermes i decidits Joan, qui ara es mirava satisfet les lletres enormes i gruixudes de la seua primera obra clandestina, just quan Miquel, un jove incapaç de gestionar les emocions i que no es llevava de damunt un pànic ancestral, litigava amb ell i argumentava que «Vixca» duia una essa i no una ics. Per què n'estava tan segur?, doncs perquè havia fet un curset de valencià en Lo Rat Penat, associació cultural fundada l'any 1878 per Constantí Llombart, un escriptor local que, probablement, també hauria tingut el dubte ortogràfic. De l'accent oblidat en «la República», no en feien esment. I això també els definia, però Ramon va resoldre no dir res perquè la seua missió –i la seua ideologia– era una altra: estar a l'aguait, en aquella nit fosca i freda de primers de febrer, per si de sobte es presentava la parella de la Guàrdia Civil que, confiada que l'ordre continuava inalterable, passejava amb calma tediosa cada ronda nocturna.

La idea de la innocent però insòlita acció al poble es va iniciar al matí, quan Joan va citar els altres dos al taller de mobles a les nou i vint, deu minuts abans que sonara la campana que advertia que era l'hora de l'esmorzar.

Un quart d'hora abans, l'encarregat, el senyor Pla, un home llarg i prim com un Sant Pau, enèrgic de caràcter, però

també per exigències del treball, havia comunicat a Joan que l'alcalde s'havia mort. Li ho va dir just després d'amonestar-lo per intentar recargolar amb pulcritud de professional una peça que pugnava per fer encaixar. La faena era a estall –a tant el moble acabat, guany que es repartien entre tots– i no podien perdre el temps amb mandangues, paraula que també definia un encarregat de producció entestat en buscar dreceres més beneficioses.

–Anit, de matinada, va faltar l'alcalde.

Li ho digué pesarós, una autoritat local d'aquesta mena no es moria sovint i s'havia de transmetre amb el to adequat.

Joan s'esforçà a dissimular l'impacte de la notícia sense deixar la seua tasca. Fill com era d'un represaliat socialista, i per tant hereu sospitós, va assentir amb un moviment del cap amb prou faenes perceptible.

–M'has sentit? –insistí el senyor Pla.

–Estava malalt?

–Pobre home, no es queixava de res. Sembla que ha sigut el cor.

El cor? Si no en tenia, hauria volgut respondre-li, per bé que no estava capacitat per al rancor. No obstant això, Joan va continuar cargolant amb constància. Sorprendre's amb tristesa no li venia de gust i tampoc no hauria dominat el sentiment amb la sinceritat que calia.

–Deixa-ho, per l'amor de Déu! Utilitza el martell.

–Home, s'ha de fer bé.

–Que no ho veus, que ho fan tots i en tots els tallers? Els mobles han d'eixir –alça el to el senyor Pla, mostrant el seu vessant més autoritari.

–Com vostè diga, però...

—No hi ha peròs. No mires prim i afanya't.

Quan l'encarregat s'aviava cap al poliment, Joan feu servir el tornavís als caragols fins que van restar ben subjectes. A casa, els seus pares, persones d'escassa cultura però sotraguejats per les condicions socials, li havien ensenyat a ser meticulós en la faena, perquè era l'únic patrimoni dels que no disposaven de res més. Hui en dia, però, la gent s'assembla més al seu temps que als seus pares.

Amb la peça enllestida a la darrera cadira de les sis que completaven el moble del menjador, Joan s'acostà a Ramon. Li va dir que a l'hora de l'esmorzar li donaria una gran notícia. Tot i que el va sentir, Ramon no va alçar el cap de la tupí, una màquina d'encorbar d'allò més perillosa que no permetia cap distracció. De fet, no era estrany trobar un tupiner a qui li mancava un dit o dos. Com que era jove i la rutina encara no li havia esmolat la distracció, de moment els conservava tots i no era un d'aquells homes que caminaven pel carrer amb les mans a les butxaques per evitar que els identificaren com a tupiners, sobretot als clubs de ball dels pobles o les *boîtes* (posteriorment discoteques) de la ciutat, per bé que, tard o d'hora, el defecte era indissimulable. També es va adreçar a Miquel, amb senyes, atès que treballava d'auxiliar del comptable i el despatx era un habitacle elevat envoltat de vidre.

Els treballadors s'asseien a la porta del taller amb les carmanyoles o els entrepans, amb ampolles de vi a granel embotellades en la cooperativa o bé amb aigua en una botija que anava d'un costat a l'altre de la filera. La jornada laboral s'aturava durant mitja hora.

Els tres van seure a terra. Miquel, a la gatzoneta, perquè treballava al despatx i de cap de les maneres podia embrutar-se

la roba. En certa forma, els empleats de l'administració eren la imatge de l'empresa, per la relació amb els clients i els proveïdors. Es van posar en una punta, un poc separats de la resta, però donant naturalitat a la conversa.

–Així que el feixista s'ha mort –va repetir Ramon les paraules que prèviament havia dit Joan.

–L'amo no ens n'ha dit res –feu Miquel.

–Els amos mai no ens donen bones notícies –Ramon va mossegar amb ganes l'entrepà de llonganisses amb faves fregides–. Ho haurem de celebrar.

–Això vos volia comentar. Mireu –Joan abaixà la veu–, demà, per al soterrar, segur que ens convoca la banda. Supose que amb l'uniforme de gala. He pensat que podríem fer una acció.

–Vols interpretar la Internacional? –Ramon, burleta.

–Home, no soc tan idiota. Vindrà tot el poble i fins i tot gent important de València. Podríem...

–No, no... No et precipites –d'una revolada Miquel es va posar dret d'esquena als altres treballadors, com si en aquesta posició volguera evitar que les paraules s'escolaren–. Siga el que siga que hages pensat, ara no digues res. Ho parlarem al casinet.

–Ets un cagat, Miquel–. A Ramon li queia una mica d'oli per la comissura dels llavis. Se'l va torçar amb la mànega de la granota. Feu una ullada cap a l'esquerra–. Ningú sent res. Comprova-ho tu mateix.

No ho va comprovar. Endut pel seu neguit temorenc, digué:

–Me'n vaig, que tinc molta faena. A més, ja sabeu que no esmorze quasi mai i no té cap sentit que estiga ací.

–Ai, els senyorets de l'administració.

–Ramon, no l’emprenyes –Joan, posant pau.

En part, Ramon tenia raó. Cap dels altres parava l’orella. Les converses giraven al voltant de la producció a estall, dels beneficis extrems que en traurien, dels últims resultats del futbol, de la xicona que havien conegut al poble del costat i les paraules procaces que se’n derivaven... Amb tot, sempre hi havia algú que pretenia guanyar-se la confiança de l’amo: Eugenio Puchades, treballador de la fusta, ara xicotet empresari d’èxit que, havent pujat uns graons en l’escala social, s’havia significat com un home fidel al règim i als principis més elementals de la doctrina catòlica. Puchades agraïa qualsevol confiança que permetera preveure esclatxes tant en el bon funcionament del seu taller, com en la pau i l’ordre que per fi s’havia imposat. Sí, era això: l’ordre que feia que tot rutllara, que mai es trencara l’ambient pacífic on la gent progressa i és feliç. Ell hi aportava el seu gra de sorra.

–És millor que ho parlem al casinet –admeté Joan–. Allí serà més fàcil comentar-ho. No ens convé fer rogles al taller.

Llavors, feu el primer mos a l’entrepà de truita de creïlles i tires de pimentó roig que sa mare, de bon matí, li preparava abans que ell s’alçara.

–Molt bé, ajornarem els comentaris. Ara que Miquel se n’ha anat, de quina idea ens vols parlar?

Joan va mirar a un costat i l’altre, malgrat que a la dreta no hi tenia ningú.

–Una pintada.

–Una pintada? –Ramon aturà l’entrepà a un centímetre de la boca–. Una pintada?

–Cony, no alces la veu.

–Així vols tombar el règim? –esbufegà amb una ganyota de menyspreu–. Va, acosta’m la botella de vi.

Li la va donar després de demanar-la al company de l'esquerra, que ho feu d'esma, concentrat en una discussió futbolística amb un altre grup.

—Ramon, és la primera acció que es farà al poble. Serà un escàndol, s'escamparà per tota la comarca.

—Per una pintada?

—Pel dia tan assenyalat —va tornar a mirar a un costat i a l'altre—. És el soterrar de l'alcalde, vindrà molta gent important, fins i tot periodistes. Pot ser que els diaris ho publiquen.

—Els diaris no publiquen res d'això. ¿O és que creus que vivim en un país lliure?

—Sí, sí, no ho faran, però aconseguirem que se n'adonen, que hi ha lluita, que no callarem. La gent en parlarà. No és una mala idea.

—Clar, perquè és teua —va menjar, va beure a morro de la botella de vi—. I quina pintada faràs?

—Farem. O no vols vendre?

—I tant, Joan, una acció tan espectacular no me la vull perdre.

—Ja sé que per a tu no és gran cosa, però voràs quina sorpresa causarà. Serà com una advertència, un senyal que estem disposats a lluitar, a no rendir-nos.

—Supose que per alguna banda ha de començar la revolució. A la Unió Soviètica n'estaran molt satisfets. I la pintada?

—Ben gran, en la façana central del cementeri. La voran tots.

—No m'has entès. Què hi dirà?

—No ho sé —Joan, neguitós—. Ho he de pensar.

—Jo en tinc algunes.

—Ni pensar-ho. Ja em conec les teues idees. A més, potser sabrien que ets tu.

–N’he fetes en altres pobles. Fins i tot...

–No en vull saber res. No m’ho contes.

–Joan, és la teua primera pintada?

–Sí.

–Procura sorprendre’m.

–Em sembla que ets massa exigent. Qualsevol pintada armarà un canyaret. Ja me’n pensaré una.

–Això, pensa-ho. Pensar és un acte de sabotatge contra el poder, qualsevol poder.

De vegades, a Joan li molestava el gallejar de Ramon. Ja n’havia conegut d’altres que parlaven molt a les barres del bar, però mai no feien res, ni tan sols una pintada. Reconeixia que era agosarat (de fet, havia triat ser tupiner), tot i que l’emprenyava la simplicitat amb què veia les coses. Potser perquè Ramon, i això era determinant per a Joan, no havia patit la presó d’un pare durant set anys. No estava coaccionat per l’ambient familiar de la desgràcia, d’una paor que a ell també l’encalçava fins i tot quan, de tant en tant, es despertava a mitja nit a causa d’un malson de fill de proscrit. No obstant això, havia decidit desfer-se del dolor que sovint l’aclaparava. Una pintada potser no era res comparat amb el sacrifici d’altres, però per a ell suposava trencar la passivitat que fins ara l’havia tenallat. No volia preocupar els pares, que tant de dolor havien albergat, però tampoc no podia deixar passar els anys contemplant la vida des d’una posició conformista. Perquè a ell, en definitiva, tot li funcionava. Tenia un treball, amics, jove-tut, salut, una família. Què més podia demanar? Res per a un home humil, però lluitem contra les nostres inseguretats, els dubtes i les inevitables contradiccions sense ser-ne conscients. Joan no ho era, de conscient, però niava en ell la necessitat de

rescabament quan pensava en son pare i quan, pertot arreu, només veia submissió. D'això en deien pau i ordre? Va sonar la campana que indicava que es reiniciava la jornada laboral, el moment en què tots els treballadors apuraven amb avidesa les cigarretes abans de tornar a la faena a estall. L'encarregat endollà la ràdio del taller, un aparell de marca Iberia ben potent, el soroll del qual surava per damunt del de les màquines i arribava a tot arreu excepte a la secció del poliment, separada de la resta del local per unes cortines gruixudes de plàstic. Rafael Conde, el Titi, cantava *Noche de fallas*, destinada a una tal Matilde Pons, resident a Massanassa, en el programa *Discos dedicados* d'una emissora regional, a petició del seu promès Pascual, del mateix poble, en el dia del seu aniversari.